

Адресний підхід у повоєнній розбудові високотехнологічної індустрії України **Олена Саліхова**

Україна позиціонується на світовому ринку як постачальник продукції з низькою доданою вартістю, зокрема агарної та металургійної. На жаль, ані Революція гідності, ані втрата низки активів через незаконну анексію Криму та агресію на сході України у 2014 р. не стали поштовхом для структурних змін в економіці та реалізації цілеспрямованої політики з розбудови підприємств переробної промисловості на базі передових технологій та перетворення їх на ядро економічного зростання й національної безпеки. Вітчизняна промисловість, маючи багаторічну історію та наукові школи, не накопичила достатній технологічний та виробничий ресурс для відповідей на нові загрози. А отже, Україна виявилася неготовою до широкомасштабного російського вторгнення і залишається залежною від поставок стратегічних товарів з-за кордону (як готових виробів, так і компонентів для низки індустрій). За таких умов повоєнне відновлення національної економіки, яка у значній мірі спирається на зовнішні ресурси, – вкрай складне завдання для держави. Одним зі шляхів його розв'язання є запровадження адресного підходу у реалізації політики «зміцнення сильних»¹.

Фундамент його запровадження в Україні закладено ще у 2006 р.: на виконання Указу Президента 606/2006 було сформовано науково-методичний та інформаційно-статистичний інструментарій визначення й оцінювання високотехнологічної виробничої сфери для створення нових технологій і прискорення випуску на їхній основі інноваційних продуктів. Проте, зміна керівництва держави у 2010 р. «поставила на паузу» подальше виконання завдань зазначеного указу; а згодом документ було скасовано, і передбачена в ньому «підтримка суб'єктів інноваційної діяльності» так і не була запроваджена. В основу розробленого тоді інструментарію було покладено ідентифікацію вітчизняних високотехнологічних підприємств (ВТП). **Ідентифіковані ВТП мали стати ендогенним ядром технологічної динамізації економіки України та в умовах обмежених ресурсів прискорити інноваційний розвиток (як власний, так і суміжних виробництв, створюючи мультиплікаційні ефекти в економіці) через отримання всебічної державної підтримки на засадах адресного підходу**, який наразі багато років реалізується керівництвом Китаю. Цей підхід довів свою ефективність: завдяки сприянню інноваційно активним господарюючим суб'єктам (через механізм сертифікації), надання їм доступу до низки привілеїв від держави без додаткових експертиз, а також преференцій у системі публічних закупівель, Китай створив потужні високотехнологічні промислові підприємства, які сьогодні успішно конкурують з компаніями країн-світових лідерів.

Беручи до уваги цей досвід та вітчизняні напрацювання в частині оцінювання високотехнологічної виробничої сфери, для прискорення повоєнної відбудови української економіки з опорою на національних виробників необхідним є²:

- 1) визначення переліку пріоритетних для України технологічних сфер, виходячи зі світових тенденцій і наявних місцевих ресурсів (наприклад, уряд Китаю подає Каталог високих технологій для цільової підтримки держави, що складається із 8 категорій: електронні інформаційні технології, біологія і нові медичні технології, аерокосмічні технології, технології нових матеріалів, технології високотехнологічних послуг, нові енергетичні та енергозберігаючі технології, ресурсозберігаючі технології, високотехнологічна трансформація традиційних галузей; ці категорії конкретизовані у Каталозі за 37-ма технологічними напрямками);

¹ Див. докладніше: Крехівський О. В., Саліхова О. Б. Ідентифікація високотехнологічних промислових підприємств України: методологія та практика. Частина I. Міжнародні стандарти та національні інтереси. Статистика України. 2010. №2. С. 4–9. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/download/8/2010-2>; Саліхова О. Б., Крехівський О. В. Адресний підхід у реалізації державної промислової політики України в умовах зростаючої залежності від імпорту. Статистика України. 2021. № 2. С. 46–57. [https://doi.org/10.31767/su.2\(93\)2021.02.05](https://doi.org/10.31767/su.2(93)2021.02.05)

² Див. докладніше: Саліхова О.Б. Високотехнологічні виробництва: від методології оцінки до піднесення в Україні. НАН України; ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2012. 621 с.; Крехівський О.В., Саліхова О.Б. Повоєнна модернізація промисловості: внутрішні та зовнішні ресурси. Зовнішні торгівлі, економіка, фінанси, право. 2022. No 6. S. 83-104. [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)06](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)06)

- 2) розробка методологічного інструментарію ідентифікації господарюючих суб'єктів-резидентів України як високотехнологічних, де першочерговим критерієм має стати виготовлення продуктів з визначеного переліку (п.1); формування Державного реєстру високотехнологічних промислових підприємств України;
- 3) запровадження адресних державних преференцій для ідентифікованих ВТП (п.2): фіскальних пільг, пільгових умов кредитування, держзамовлень, пільг щодо земельного податку та орендної плати за користування земельною ділянкою промисловим підприємством, грантів та субсидій на розробку, виробництво та експорт високотехнологічних товарів, преференцій при публічних закупівлях, часткової компенсації вартості та часткової компенсації процентів за кредитами на придбання продукції ВТП, виробленої у пріоритетних технологічних сферах);
- 4) створення системи статистичних спостережень за діяльністю ВТП для відображення реального стану високотехнологічної виробничої сфери України та його розвитку під впливом механізмів преференційної політики (запровадження моніторингу і системного аналізу змін у ресурсах, витратах і результатах діяльності).

Запропонований адресний підхід дасть можливість економічними важелями **стимулювати інноваційний розвиток не галузей, а безпосередньо виробників високотехнологічних товарів, їх покупців, а також іноземних інвесторів за трансфер технологій та налагодження випуску продукції у пріоритетних для України технологічних напрямках.**

З огляду на відповідальність уряду щодо забезпечення ефективності економічної системи та соціальної стабільності запровадження адресного підходу у реалізації інноваційно-промислової та інвестиційної політики дозволить здійснювати цілеспрямоване управління повоєнною реструктуризацією та розвитком економіки, зосереджуючи обмежені ресурси (передусім фінансові) на перспективних галузях, знижуючи зовнішню технологічну залежність та посилюючи конкурентоспроможність національних виробників.